

for det persiske Postvæsen, M. Molitor, har jeg at takke for Hjælp og Raad i mange Henseender og for værdifulde Oplysninger.

Under Opholdet i Teheran foretog jeg Indkøb af arabiske og persiske Haandskrifter og litografiske Tryk for Carlsbergfondets Regning (af Carlsbergfondet overdragne til Københavns Universitetsbibliotek) samt af illuminerede Haandskrifter og Behai-Literatur (haandskrevet og trykt) til det store kongelige Bibliotek.

Den 9. Juli rejste jeg med Personposten tilbage til Rescht og derfra over Enzeli til Baku, hvorfra jeg efter en Dags Ophold sejlede til Krasnovodsk, Udgangspunktet for min turkestanke Rejse. Mit Formaal med denne Rejse var gennem Selvsyn at

lære de Lande at kende, hvor den ældste iranske Kultur er opstaaet, Lande, som tillige gennem Oldtid og Middelalder har spillet en fremtrædende Rolle i iransk Aandsliv. Men iøvrigt gik denne Del af min Rejse for sig under almindelige turistmæssige Former. Jeg besøgte den prægtige Moské-Ruin ved Anau i Nærheden af Ashkabad og de vældige Ruinmarker ved Bairam Ali, Resterne af Gammel-Merv, og fortsatte Rejsen til Bokhara, Samarkand og Tashkent, hvorfra jeg med Tashkent-Orenburg-Banen naaede tilbage til Evropa. Min Hjemrejse gennem Rusland blev noget besværliggjort ved Krigens Udbrud, og jeg maatte for at naa til København tage Omvejen over Torneå.

Mindre Meddelelser.

Kaptajn Daniel Bruun har i Sommer foretaget en Ekskursion til Færøerne med arkæologiske og geografiske Formaal for Øje.

Literaturanmeldelser.

Le Turkestan Russe (8 Gravurer, 1 Kort og 16 Plancher). A. Woeikof Professeur honoraire de Géographie physique à l'Université de Saint Petersbourg. Librairie Armand Colin. Paris.

Naar Woeikof staar som Forfatter paa en Bogs Titelblad, er de, der følger med paa den geografiske Virksomheds Omraade næppe i Tvivl om, at de har et godt Arbejde, der er værd at sætte sig ind i, for sig. Den gamle russiske Geografs Navn er forlængst fastslaaet som et af de bedste indenfor Geografien. Der er noget solidt, grundigt og tilforladeligt over Woeikof, baade naar han skriver, og naar han taler. De mange, der har hørt ham behandle Emner paa de internationale geografiske Kongresser, hvorfra han sjældent udebliver, vil have faaet Indtrykket af, at hans Foredrag altid har været grundigt gennemarbejdede og grundigt gen-

nemtænkte. Det samme er Tilfældet med det foreliggende Arbejde, som er en »Landeskunde« over de russiske Besiddelser Øst for det kaspiske Hav, den saakaldte Aral-Kaspiske Lavning eller Sir og Amu Darjas Flodlande. For at kunne faa Transkaspien, Khiva, Bokhara og Turkestan behandlet paa 340 Oktavsider, kan man forstaa, at Beskrivelsen maa være kortfattet, eller ogsaa maa visse Sider af Geografien over disse store Landstrækninger være bleven skudt noget til Side til Fordel for andre. Noget af begge Dele er gjort i dette Værk, mest det sidste, idet den geografisk-etnografiske Side af Sagen kun i store Træk berøres, hvad de, der kender Woeikof, ikke vil være forbausede over, da den fysiske, klimatologiske og økonomiske Side er Forfatterens Styrke. Bogen er i den Henseende just ogsaa et godt Eksempel paa, hvor alsidig en moderne Geograf bør være,

en Vanskelighed, der imidlertid kan overvindes, efterhaanden som det geografiske Studium begrænses og tilrettelægges, saaledes at Geograferne udgaar fra en bestemt geografisk Skole. At slaa Transkaspian med sine Turkomanner, Karakalpaker og Kirgisere, Khiva med sine Usbeger, Bokhara med sine delvis iranske, delvis usbegiske Folk, Turkestan med sine Sarter og Kirgisere og Pamir med sine Bjærgtadjiker sammen under et, er kun for saa vidt tilladeligt, som Rusland behandler det hele som en Koloni. De orohydrografiske Forhold i disse Landstrækninger er ret ensartede, Jordbundsforholdene med deres Ørkensand, Løss-, Salt- og Gihdannelser ligeledes. Klimaet fordrer næsten overalt kunstig Vanding, men i geografisk-etnografisk Retning er Landene saa overordentlig forskellige, at de ikke kan slaas sammen i en Pose — lige saa lidt som Danmark, Norge, Sverrig og Holland — eller endnu mindre, hvilket Anmelderen, der i flere Aar har berejst alle de her omtalte Egne, har haft rig Lejlighed til at konstatere. For Eksempel er i Khiva Befolkningens Karakter, Typus, Levevis, dens Agerbrug, Boliger etc. saa grundforskellig fra den i Bokhara, saa man egentlig maa forbauses derover, for ikke at tale om den uhyre Forskel, der er imellem Turkomanner og Bjærgtadjiker eller Oasfolk i Bokhara i alle mulige Henseender. Det er helt forskellige Nationer med hvert sit Levesæt.

Titlen »Le Turkestan russe« har kun en politisk Berettigelse, ingen geografisk.

Men at det hele behandles under et i Woeikofs Værk berettigedes dels som før nævnt ved, at Rusland mere og mere agter det slaaet sammen til en Koloni og dels ved, at Woeikof gaar meget ind paa den økonomiske Side af disse Egenes Geografi, der i sin fremtidige Udvikling vil blive ret homogen.

Fysisk og økonomisk Geografi er da ogsaa det Udbytte, man faar af Værket, og i den Henseende er det fortræffeligt om end noget kortfattet. Bjærgbokhara og Pamir er kun berørte i enkelte Ord. Forfatterens Inddeling af Bogen i Kapitler tager tydelig Sigte paa Økonomien, og han er ikke bange for at sige sin Regering adskillige Sandheder, som den sikkert vilde vinde ved at tage sig ad notam. Der er f. Eks. ingen Tvivl om, at Landene kunde føde en mange Gange større Befolkning, naar den kunstige Vanding blev sat i moderne System med Reservoirer og moderne Sluseværker; den mægtige Amu Darjas umaadelige Vandflade vil kunne udnytted i en ganske anderledes Grad til Irrigation,

end det nu er Tilfældet; det skorter overordentlig paa gode Kommunikationsmidler; sammenligner man Franskmændenes i Tunis med Russernes i Bokhara og Turkestan, er Forskellen uhyre. Anmelderen har faaet det Indtryk af Woeikofs Bog, at Forholdene i russisk Mellem-Asien, som disse Egne geografisk maa betegnes, med Undtagelse af Banens Fortsættelse over Samarkand til Andischan og fra Samarkand til Taschkent og Orenburg væsentlig er de samme, som da han sidste Gang saa dem i 1899. Til Eksempel skal nævnes, at Anmelderen i 1912 berejste Tunis, og da han atter kom dertil i 1914, var der sket saa store Fremskridt i civilisatorisk Retning, at flere Egne næppe var til at kende igen. Fra et geografisk Standpunkt set, kan man i den Henseende være Russerne taknemlig, idet f. Eks. de gammeldags, ægte orientalske Forhold i Bokhara endnu hersker og betager en med sin Oprindelighed, men fra et økonomisk Synspunkt er det næppe nogen Gevinst. En Kritik af Transkasiens velsignelsesrige, tidligere Guvernør, General Kuropatkin, som Krigsminister og Hærfører, burde næppe forekomme i en geografisk Bog. Om den er berettiget er vistnok tvivlsomt, men i hvert Fald burde den være henvist til sit rette Forum.

Bogen er inddelt i 24 Kapitler og har en god Index. Det medfølgende Kort yder i og for sig tilstrækkelig Oversigt. Dog vilde det have vundet ved, at Bjærgterrænet blot havde været skraveret, det vilde have lettet den læge Læser Forstaaelsen af de orohydrografiske Forhold og Klimaet.

At komme ind paa Detaillerne i de enkelte Kapitler vilde her føre for vidt, kun skal det bemærkes, at Værket indeholder en Mængde statistisk Oplysning og Data af stor Vigtighed, og at disse, saavidt Anmelderen har kunnet konstatere, kommer Sandheden saa nær, som det under de foreliggende Forhold er muligt. Disse Egne af det russiske Rige lider nemlig under en betydelig Mangel paa nøjagtig Statistik. Folketælling er mange Steder absolut ikke foretaget, saaledes hverken i Bokhara eller Khiva, da det strider mod den muhammedanske Opfattelse. Opgivelse af Byers og Egenes Indbyggerantal er rent skønsmæssig. Jeg tror, Woeikof angiver Bokharas Indbyggerantal for lavt, f. Eks. maa Byen Bokhara, som jeg har opholdt mig i gentagne Gange i lang Tid, vistnok sættes til c. 120.000 Indbyggere.

I Teorien om Løssjorden slutter Woeikof sig

til Richthofen, hvilket sikkert ogsaa er det rigtigste. I Kapitlet om Mineralrigdomme nævnes Tilstedeværelsen af de fleste brugbare Metaller og Mineraller lige fra Kul til Petroleum og Radium. Sikkeret er det ogsaa, at man finder trindt om Spor af alle mulige Nyttemetaller baade i Pamirs og Bokharas Bjerge, men der er hidtil intet væsentlig gjort for at faa Oplysning om, hvor rige Lejerne er, og desuden savnes Kommunikationsmidler.

Beskrivelsen af Russernes resultatrige Kamp med Ørkenens Sand ved Beplantning og Bomuldsdyrkingen er af stor Interesse. Mærkeligt nok synes de meteorologiske Data at være lige saa lidt tilforladelige som for 14 Aar siden, hvad Woeikof ikke lægger Skjul paa. Et paalideligt meteorologisk Observationssystem maatte dog være af stor Vigtighed for disse Egne. Hvad Amu-Darja-Teorien angaar, synes W. at hælde til den Anskuelse, at der mulig nok kan have været et Afløb tidligere til det kaspiske Hav. Efter talrige indgaaende Diskussioner herom, synes det ikke at have været Tilfældet i den historiske Tid.

W. helliger Vasalstaterne Bokhara og Khiva særlige Kapitter og omtaler det fornuftige i, at disse Stater bevarer deres indre, om end noget formelle Uafhængighed. Uden Tvivl handler Russerne her klogt baade i økonomisk Henseende og i Henseende til Opretholdelsen af det gode Forhold til Muhammedanerne.

I sin Behandling af Spørgsmaalet om russisk Mellemasien gaar en efterhaands Udtørring i Møde kommer Forfatteren til samme Resultat som habile Geografer er kommen til med Hensyn til Nordafrika, nemlig at det er muligt, at der i forhistoriske Tider baade har været fugtigere og tørre Perioder end nu, men den historiske Tid opviser ingen væsentlige Klimaforskydninger. De mange Ruiner af Byer og Spor af tidligere Kultur i nuværende øde Egne i Central- og Mellemasien viser, hvad Menneskehaand ved Krig og anden Ødelæggelse har forvandlet til Ørken, og ikke at Naturen selv har nogen Skyld ud over, at Menneskenes Regulering af den er ophørt. Klimaet har i den historiske Tid været underkastet Svingninger, men ingen Forskydninger, der har kunnet give Anledning til, at saa store tidligere dyrkede Arealer, som nu ligger øde, er bleven forladte. De kan atter indvindes til Kultur, naar Menneskene vil, der er Vand nok i Amu Darja til at skabe mægtige Oaser, men »hvor langt er vi ikke endnu fra Idealet«, siger Forfatteren med Rette.

Forfatteren skildrer indgaaende Agerdyrknings forskellige Faser og Agerbrugernes Vilkaar samt Kanaliseringen. Kommunikationerne, der lader meget tilbage at ønske, er en stor Hindring for de Fremskridt, der i økonomisk Retning sikkert vil være at vente i Transkaspien, Khiva, Bokhara og Turkestan, som altsaa her sammenfattes undet et: »Russisk Turkestan«.

Woeikofs Bog er let læselig og tilgængelig for enhver, og vil ikke mindst være af Interesse for det praktiske Livs Mænd. For Geografer indeholder den intet epokegørende nyt, men er en fortrinlig Haandbog i den økonomiske Side af russisk Asiens Geografi. Man maa være baade den grundige og paalidelige Forfatter og det udmærkede Forlag Librairie Armand Colin, fra hvilket saa mange vægtige geografiske Publikationer er udgaaet, taknemlig for denne Forøgelse af den geografiske Literatur.

Ole Olufsen.

Blanckenhorn, Naturwissenschaftliche Studien am Toten Meer und im Jordantal, Appendix Bericht des Zoologen der Expedition Aharoni, Berlin 1912.

Et stort, særlig geologisk Værk angaaende Palæstina er det, ovenstaaende Titel angiver. Det skyldes i første Række Sultan Abdul Hamid II personlig, idet han i 1907 fremsatte det Ønske at faa tilvejebragt en grundig Undersøgelse af hint Land, hvoraf en stor Del hørte til hans Domæner. Hvervet blev overdraget Professor, Dr. Max Blanckenhorn ved Universitetet i Marburg am Lahn. Bekostningen skulde udredes af den tyrkiske Statskasse og af Jagor-Stiftelsen i Berlin, der ydede 4000 Mark, og det nærmere Arrangement blev overdragets Sultanens Kabinetssekretær Izzet Pasja.

Blanckenhorn havde i Forvejen været 3 Gange i Palæstina og 7 Gange i Orienten, og paa disse Rejser særlig studeret de geologiske Forhold i Nildalen. Ved Siden af sin geologiske Hovedundersøgelse vilde Blanckenhorn søge at løse flere Biopgaver, saaledes Udforskning af forskellige Minerallejer, deriblandt de af ham i 1894 og 1909 først opdagede Fosfatlejer i Egnene Ø. og V. for Jordan, og Undersøgelser af hydrografisk og klimatologisk Art.

En Herr Aaronsohn fra Jødekolonien Zichran